

Komposthandboka

- ein guide for alle NGIR-kompostørar

Innhaldsoversikt

NGIR sine kompostvilkår	s. 2
Kvífor kompostera?	s. 3
Kva føregår i komposten?	s. 3
Kva utstyr treng du?	s. 4
Plassering av kompostbingen	s. 4
Klar til start/legging av komposten	s. 6
Dette kan du kompostera	s. 8
Dette skal ikkje komposterast	s. 8
Strø	s. 9
Når du får problem	s. 10
Når kompostbingen er full	s. 14
Den ferdige komposten	s. 15

NGIR sine kompostvilkår:

1. Kompostbingen skal nyttast heile året.
2. Alt bioavfall frå hushaldet som er eigna til kompostering, og som ikkje vert nytta som dyrefor, skal komposterast.
3. NGIR har rett til å føra kontroll med at kompostbingen vert nytta etter føresetnadane.
4. Varmkompostbingen er NGIR sin eide dom og kan ikkje seljast, gjevest vekk eller flyttast ut av regionen. Om det vert oppdaga feil eller manglar ved kompostbingen, skal NGIR varslast.
5. Dersom du ønskjer å slutta med heimekompostering, skal NGIR ha melding og bingen returnerast.

Kvifor kompostera?

- Biologisk avfall (matrestar, plantar og anna) utgjer heile 35 prosent av vekta i vanleg hushaldsavfall.
- Verdifulle ressursar i matavfallet blir verande i krinsløpet.
- Avfallet blir handsama heime, og me sparar kostbar og miljøskadeleg transport.
- Du får eit ypperleg jordforbetringsmiddel til hagen.
- Du får redusert renovasjonsgebyret med fem hundre kroner per år, og lån av kompostbinge er gratis.

Kva føregår i komposten?

Eit stort tal mikroorganismar (bakteriar og sopp) står for nedbrytinga av matavfallet. Dei forterer det me ikkje et, og treng mykje oksygen for å leva. Under denne prosessen vert det frigjeve varme, vatn og karbondioksyd (CO_2). Temperaturen vil svinga alt etter kva matavfall ein har, og kan komma opp i 60–70 gradar. Avfallet vert fullstendig omdanna i løpet av få veker og krympar om lag 80 prosent i volum!

Kundane til NGIR er mellom dei flinkaste i landet til å kompostera. Omlag 30 prosent av alle hushald i regionen tek hand om matavfallet sitt på denne måten.

Kva utstyr treng du?

- Godkjend varmkompostbinge. Denne får du låna gratis hjå NGIR.
- Bøtte og bioposar til det komposterbare avfallet. Bøtta får du utdelt saman med kompostbingen, posane får du utdelt når du ber om det. Sjå nedanfor.
- Greip eller liknande til omrøring av kompostmassen.
- Strø til å blanda i komposten. Sjå side 9.

Plassering av kompostbingen

Kompostbingen bør stå på fast, men drenert underlag, då det kan renna vatn frå bingen. Har bingen dreneringshol, bør den stå litt på skrå med holet nedst.

Kompostbingen bør stå lett tilgjengeleg både sommar og vinter. Unngå å plassera bingen kloss oppi hagemøblar eller under glas i huset. Du må rekne med å gå ut med komposten to gonger i veka.

Nye bioposar får du ved å leggja eit plastnett under loket på ein av bossdunkane dine på hentedagen. Det er same kva dunk.

Klar til start/legging av komposten

I botnen av kompostbingen legg du omlag 20 cm med småkvist, lyng eller einer. Materialet skal vera lett samanpressa. Opp på dette legg du eit par ark med avisapapir, og eit lag med grov og tørr flis på toppen.

No kan du töma første spannet med matavfall i kompostbingen. Store bitar må delast opp, til dømes er eit halvt brød for stort. Bioposen kastar du oppi etter at han er tömt. Ta så på tørr strø.

Seinare går du fram slik:

- Snu om på det øvste laget i bingen med greipa og lag ei grop i midten.
 - Tøm bioavfallet i gropa og bioposen etter.
 - Jamn til komposten og dekk med tørr strø.
- Om vinteren legg du innerloket på komposten. I sommarhalvåret bør du **IKKJE** bruka innerloket.

Komposten bør rørast i kvar gong, men minimum kvar 14. dag. Du treng berre snu på dei øvste 20–30 cm. Luft er heilt nødvendig for at komposteringa skal bli vellukka. For lite luft i komposten fører raskt til plager som därleg lukt, insekt og tung kompost.

Tre gode komposttips:

- Ikke for store bitar matavfall i kompostbingen.
- Ikke spar på strø.
- Hugs god lufting og omrøring.

Dette kan du kompostera:

- Kjøt- og fiskerestar (krev ekstra strø).
- Frukt- og grønsaksrestar.
- Kaffigrut, kaffi- og teposer (la dei renne av seg).
- Brød og kakerestar.
- Saus-, suppe- og grautrestar.
- Egge- og rekeskal (mykje rekeskal kan gje litt lukt eit par dagar, og krev ekstra strø).
- Andre matrestar.
- Tørkepapir og serviettar (ikkje farga).
- Planterestar som ikkje er handsama med gift.
- Bioposen som avfallet var samla i (må tømast først).
- Hageavfall og plengras i store mengder bør komposterast for seg sjølv. Varmkompostbingen er ikkje dimensjonert for så store mengder.

Del opp store bitar med matavfall slik at nedbrytingsprosessen går raskare.

Dette skal **ikkje** komposterast:

- Store kjøtbein (= restavfall).
- Kattesand og støvsugarsposar (= restavfall).
- Oske og kalk (skadar komposteringsprosessen) (= restavfall).
- Stoff som er giftige eller som ikkje kan brytast ned (=farleg avfall).

I matavfallet finst det fosfor og næringsstoff. Når du leverer avfallet i biodunk eller komposterar, bidreg du til at verdifulle næringsstoff går tilbake til sitt naturlege kretsløp.

Strø

Bruk av tørt strø er ein føresetnad for å lukkast med komposteringa. Strøet regulerer fukt og sikrar ein luftig kompost. Strøsekken bør stå under tak for å halda seg tørr.

Alle hushald som komposterer matavfallet, har tilbod om å henta gratis kompoststrø. Utleveringsstader er:

- Gjenbruksstasjonane i Manger, Litlås, Mjåtveit og Kjevikdalen, sjå www.ngir.no
- Gjenbruksbutikken til KIM i Knarvik, tlf: 56 37 55 27
- Dagsenter for funksjonshemma i Knarvik, tlf: 56 37 54 15
- Einekavane på Matre i Masfjorden, tlf: 56 36 74 22
- Modalen kommune, teknisk avdeling, tlf: 56 59 90 00
- Gulen kommune, teknisk avdeling, tlf: 57 78 20 00
- Solund kommune, teknisk avdeling, tlf: 57 78 62 00

Det går og fint å nytta "heimelaga" strø, men det er viktig at strøet er tørt og har litt grov struktur. Tørt lauv er ypparleg strø. Avklipp frå hagen, helst lauvtre, kan malast opp og nyttast som strø. Andre ting som kan nyttast er sagflis, halm, bork, torvstrø, strimla avis og oppdelte eggekartongar.

Svært fint sagmjøl åleine, flis frå trykkimpregnert trevirke og plengras **egnar seg ikkje** som strø.

Opprivne eggekartongar har god oppsugingsevne og fungerer svært godt som strø.

Når du får problem

Komposten luktar vondt

- Sur lukt kjem av at kompostmassen er for tett og fuktig.
- Ammoniaklukt (stikkande) kjem av for mykje nitrogen i komposten. Ein kan også få lukt av til dømes mykje fiskeavfall, rekeavfall og liknande i bingen.
- Alle luktproblem løyser ein best ved å blanda inn rikelege mengder med tørt strø. Bruk då meir strø i framtida og pass alltid på å dekka til ferskt avfall i bingen.

Fluger/larvar (kvite makkar) i komposten

Temperaturen er for låg, og kanskje luktar komposten. Då vil flugene trivast og legga egg der. Slik blir du kvitt flugelarvar:

1. Bland opp komposten med strø til han vert porøs og luftig.
2. Kok opp 2–5 liter vatn med ein neve sukker per liter.
3. Tøm det kokande sukkervatnet jamt over komposten.
4. Dekk godt med avispapir og dryss stø langs kantane.

Etter to til tre dagar er larvane kompostert og du kan halda fram som før. Du kan fylle på sukkervatn fleire gonger, dersom det er naudsynt.

NGIR sel kompostjord som fint kan brukast til større hage- og jordforbetningsprosjekt.

For å unngå flugeplager:

- Unngå lukt frå bingen.
- Dekk alltid til fersk avfall i komposten.
- Bruk ekstra strø til større mengder kjøt og fisk.
- Hald god temperatur i bingen. Ved 45 grader utviklar ikkje flugeegg seg (litt plengras i komposten gjer god "futt").
- Fjern innerloket i flugesesongen. Dette for å unngå «flugetemperatur» mellom dei to loka.

Komposten luktar ikkje, men er kald.

Dette er i grunnen ikkje noko problem. Forklaringa kan vera at du ikkje har så mykje matavfall, og det er jo fint!

Komposten kan og vera for tørr. Du kan då tilsetja litt vatn og bruka mindre strø.

For å få fart på kald kompost kan du bruka ei varmeflaske:

Fyll opp ei stor plastflaske med skikkeleg varmt vatn. Skru att korka og legg flaska i kompostbinga som ei varmeflaske. Grav flaska litt ned midt i bingen. Der vil den ligga og gje varme til komposten i mange timer. Dei små organismane som skal gjera jobben, vert vekt til liv att, og det vert produsert varme.

Fruktfluger

Mengder av bittesmå fluger i komposten. Desse blir du kvitt ved å sørge for god lufttilgang og alltid dekke til ferskt matavfall. Sjå og til at dreneringa i bingen fungerer.

Me oppmodar alle våre kundar til å kompostera heime, men det er sjølvsgått opp til kvar enkelt å velja det som høver best; kompostera heime eller levera i biodunk. På www.ngir.no kan du sjølv oppretta eller endra abonnementet ditt.

Når kompostbingen er full

Matavfallet vert nedbrote i løpet av eit par månader. Det er likevel best å vente med tøming til bingen er helt full. For ein gjennomsnittleg "nordhordlandsfamilie" tek det om lag eit år å fylla opp ein kompostbinge.

Når bingen skal tømmast, fjernar du den lause delen av bingeveggen. Det øvste laget, omlag 20cm, er enno ikkje ferdig omdanna, og dette spar du ut og legg til sides medan du tek ut den ferdige "råkomposten".

Spyl gjerne bingen, og sjekk at dreneringa fungerer. Det er lett å sjå skilnaden mellom ferdig råkompost og uferdig kompost på toppen: Det er ikkje mogleg å sjå kva råkomposten innehold med unntak av den grove flisa. I det uferdige topplaget vil du sjå restar etter mat.

Når bingen er tømt, startar du igjen på same måte som fyrste gongen, med kvist, avispapir og strø. Deretter legg du oppi topplaget som var lagt til sides, og fortset komposteringa som før.

NGIR har konsulent som rettleiar både nye og meir erfarte heimekompostørar. Ta kontakt om du treng råd eller er interessert i å byrja å kompostera. NGIR har som mål at alle heimekompostørar skal få personleg oppfylgjing.

Den ferdige komposten

Råkomposten bør liggja til modning i 6–8 månader før du nyttar han i hagen. Då vil du vera sikker på at nedbrytinga er heilt ferdig. Altfor fersk kompost kan skada plantar og frø.

Komposten kan leggjast i haug, eller i open binge. For å unngå utvasking av verdfull næring, er det best å dekka til med plast eller annan presenning. Råkomposten kan og stå i perforerte plastsekkar. Hausten er ei fin tid for töming av kompostbingen. Då vil komposten vera ferdig til bruk komande vår, og du får god plass til matafvfallet gjennom vinteren.

Ferdig modna kompost er særstak verdfull som gjødsel og jordforbetring.

Til plantejord: 1 del kompost til 5 deler mager jord/torv.

Til jordforbetring og hagegjødsel: Bland 3–10 liter kompost per m³ i overflata. I rosebed kan du leggja eit 5–10 cm tjukt lag på overflata kvart år.

Vil du vite meir?

På nettsidene til Grønn hverdag finn du fleire tips om kompostering.

Sjekk gronnhverdag.no

Har du gjeve plantane kompost, skal du vera forsiktig med meir gjødsling - det kan bli for mykje.

NGIR sine kompostvilkår

- 1. Kompostbingen skal nyttast heile året**
- 2. Alt bioavfall frå hushaldet som er eigna til kompostering, og som ikkje vert nytta som dyrefor, skal komposterast.**
- 3. NGIR har rett til å føra kontroll med at kompostbingen vert nytta etter føresetnadene.**
- 4. Varmkompostbingen er NGIR sin eigedom og kan ikkje seljast, gjevast vekk eller flyttast ut av regionen. Om det vert oppdaga feil eller manglar ved kompostbingen, skal NGIR varslast.**
- 5. Dersom du ynskjer å slutta med heimekompostering, skal NGIR ha melding og bingen returnerast.**

Oppsett: NGIR. Trykk: TrykkService AS.

Nordhordland og Gulen Interkommunale Renovasjonselskap
Lindåsvegen 1260 | 5956 Hundvin | 56 34 33 10 | post@ngir.no
ngir.no | facebook.com/ngirrenovasjon